

Nr 28.

Ankom till riksdagens kansli den 12 maj 1930 kl. 1 e. m.

Bevillningsutskottets betänkande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda vid nedläggande av bolagets tillverkning av cigarrlådor jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 7 mars 1930 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 205, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet må till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda vid nedläggande av bolagets tillverkning av cigarrlådor utbetala ersättning i enlighet med grunder, som föredragande departementschefen angivit i sitt anförande till ovannämnda statsrådsprotokoll.

Till utskottets behandling har jämväl överlämnats en i anledning av propositionen inom andra kammaren av herr *Lovén* m. fl. väckt motion, nr 512, i vilken hemställts,

att riksdagen måtte besluta, att Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet må till hos Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag anställda vid nedläggande av bolagets tillverkning av cigarrlådor utbetala ersättning enligt 9 § 4 mom. i förordningen den 15 december 1914 (nr 437) om vad iakttagas skall i avseende å införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket (ersättningsförordningen) till disponent, verkmästare och yrkesutbildad cigarrlådmaskinsnickare, samt enligt 9 § 6 mom. med tillägg av understöd med hänsyn till ålder och anställningstid till icke yrkesutbildad personal,

eller alternativt till hela bolagets personal utbetala ersättning enligt 9 § 6 mom. i samma förordning i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition, dock med det högre understöd med hänsyn till ålder och anställningstid, som i motiveringen till motionen föreslagits.

Beträffande departementschefens anförande till ovannämnda statsrådsprotokoll samt vad motionärerna anfört till stöd för de av dem framställda yrkandena, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas

i det följande, hänvisa till statsrådsprotokollet i fråga respektive motionen.

Utskottet.
1929 års
riksdag.

Till en början må erinras, att frågan om ersättning åt Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda personer förelades 1929 års riksdag genom två i andra kammaren väckta motioner, nr 424 och 425.

Bevillningsutskottet vid nämnda riksdag yttrade sig över motionerna i betänkande nr 23. Utskottet meddelade därvid, att Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag hos Kungl. Maj:t hemställt om ersättning till bolaget och dess personal i anledning därav, att bolaget icke längre kunde påräkna att till Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet få leverera ämnen till cigarrlådor ävensom att Svenska Träindustriarbetareförbundet av samma anledning gjort framställning angående ersättning åt arbetarna vid lådfabriken. Dessa framställningar vore, enligt vad utskottet inhämtat, föremål för utredning inom finansdepartementet. Enligt vad utskottet erfarit, hade monopolbolagets styrelse, i avvaktan å ersättningsfrågans prövning, beslutat bemyndiga ledningen för monopolbolaget att hos fabriksbolaget göra ytterligare en beställning å lådämnen samt att denna beställning vore avsedd att fördelas å order under tolv månader, räknat från och med den 1 juli 1929.

Med hänsyn därtill, att frågan om ersättning åt Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda personer vore föremål för utredning inom finansdepartementet, ansåg utskottet, att motionerna icke borde föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen biföll utskottets i enlighet härmed avfattade hemställan.

Propositionen.

Den föreliggande propositionen har föranletts av ovan omnämnda framställningar av Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och Svenska Träindustriarbetareförbundet.

I sitt anförande till förenämnda statsrådsprotokoll har föredragande departementschefen till en början erinrat om de bestämmelser, enligt vilka vid tobaksmonopolets tillkomst ersättning lämnades för intrång i näringsverksamhet inom tobakshanteringen, ävensom, i samband därmed, om vissa av sökandebolaget tidigare gjorda framställningar i ämnet. Därefter har departementschefen lämnat en närmare redogörelse för de föreliggande framställningarna samt däröver avgivna utlåtanden.

Departementschefen har vidare omförmält, att han, för att erhålla ytterligare material till bedömande av förevarande ersättningsfrågor, hos tobaksmonopolets ledning hemställt, *dels* att, genom särskilda av tobaksmonopolet och sökandebolaget utsedda värderingsmän, utredning måtte verkställas rörande storleken av den värdeminskning, som sökandebolagets fabriksfastighet, maskiner och inventarier kunde beräknas undergå i fall av rörelsens nedläggande, *dels ock* att uppgifter måtte införskaffas

angående ålder, anställningstid och löneförmåner för envar av de hos sökandebolaget anställda tjänstemän och arbetare.

I en den 6 mars 1930 dagtecknad promemoria har verkställande direktören hos tobaksmonopolet redogjort för resultatet av den verkställda utredningen. Ur departementschefens redogörelse för innehållet i denna promemoria må anföras följande:

De utsedda värderingsmännen hade ansett värdeminskningen för sökandebolagets fabriksfastighet uppgå till 4,000 kronor och värdeminskningen å maskiner och inventarier till 33,866 kronor.

I skrivelse samma dag, som värderingen verkställdes eller den 26 februari 1930, hade sökandebolaget jämväl framhållit, att, sedan driften nedlagts, det måste förutsättas, att viss tid åtginge, innan fastigheten på nytt kunde utnyttjas, varigenom en hyresförlust uppkomme, att denna hyresförlust kunde beräknas till ett års hyra eller 8,000 kronor, samt att detta hyresbelopp, som ungefär motsvarade 5 procent å taxeringsvärdet, 168,000 kronor, med vissa förbehåll hade erbjudits bolaget i hyra.

Även om ett visst fog skulle kunna anses förefinnas för detta bolagets yrkande, hade bolaget dock icke förmått att behörigen styrka storleken av den hyresförlust, bolaget ansåge sig komma att lida. Med hänsyn till att tobaksmonopolet i god tid underrättat bolaget, att bolaget efter den 1 juli 1930 icke kunde påräkna vidare leveranser av lådämnen, syntes det väl även kunna starkt ifrågasättas, huruvida någon ersättning rimligen borde utgå för den uppskattade hyresförlusten. Under alla förhållanden syntes den icke kunna beräknas till större belopp än ett halvt års hyra eller sålunda högst 4,000 kronor.

Vad angår den hos bolaget den 1 januari 1930 stadigvarande anställda personalen syntes det vara otvivelaktigt, att, om denna personal vid tidpunkten för tobaksmonopolets införande skulle hava tillerkänts ersättning, den i likhet med exempelvis de inom tobaksindustrien sysselsatta klistrerskorna icke kunnat erhålla sådan ersättning efter de grunder, som gällt för inom tobakshanteringen yrkesutbildad personal. I utlåtande den 29 april 1916 hade även kommerskollegium betonat, att det syntes ställt utom allt tvivel, att bolagets verkstadspersonal icke kunde hänföras till de yrkesutbildades grupp, då tillverkningen av cigarrlådor skedde medelst specialmaskiner, för vilkas skötande någon egentlig fackutbildning icke erfordrades. Av de i ersättningsfrågan nu ingivna yttrandena syntes det även med full tydlighet framgå, att det svårligen läte sig göra, att i ersättningshänseende tillämpa de för den inom tobakshanteringen yrkesutbildade personalen gällande ersättningsgrunderna.

Därest sålunda den för icke yrkesutbildad personal gällande ersättningsgrunden syntes vara den, som närmast torde kunna ifrågakomma, syntes man dock med hänsyn till den jämförelsevis höga åldern och den långa anställningstiden, bolagets personal i stort sett innehade, vara berättigad antaga, att flertalet bland personalen skulle vid behandling av frågan inför vederbörande ersättningskommissioner hava vid sidan av en dylik ersättning, som jämlikt 9 § 6 mom. i ersättningsförordningen skulle utgått med allenast en halv medelårsinkomst, blivit tillerkända visst understöd jämlikt bestämmelserna i 12 § i förordningen. Huru stort ett dylikt understöd borde utmätas vore givetvis en ganska vansklighetsfull sak att avgöra. Då en ersättning jämlikt 9 § 6 mom. icke toge någon hänsyn till vederbörandes ålder och

anställningstid, syntes det vara så mycket mera påkallat, att man vid utmätandet av ett eventuellt understöd differentierade detta efter ålder och anställningstid.

Det ville förefalla, som om man i detta fall skulle erhålla ett lämpligt avvägt understöd vid sidan av ersättningen, om understödet beräknades så, att vederbörande erhöle 25 kronor för varje levnadsår utöver uppnådda 30 år samt 25 kronor för varje år, som anställning innehafts hos bolaget utöver en anställningstid av 10 år.

Det syntes vara skäligt att tillerkänna samtliga före år 1920 anställda ersättning och understöd efter dessa normer. Det syntes nämligen icke föreligga tillräckliga skäl att tillmäta ersättningen åt den efter år 1915 men före år 1920 anställda personalen efter lägre norm än för personal, anställd före år 1915. Vad däremot beträffade den efter år 1920 anställda personalen — d. v. s. den personal, som anställdes efter det år, då tobaksmonopolet igångsatt sin egen tillverkning av cigarrlådor — syntes densamma, på sätt kommerskollegium betonat, knappast kunna göra anspråk på någon ersättning från det allmänna, och därför hade det ansetts icke böra ifrågakomma, att någon gottgörelse skulle beredas dylik personal.

I en till promemorian hörande tablå hava uppgifter sammanställts rörande de hos bolaget den 1 januari 1930 stadigvarande anställda med angivande av ålder, antal anställningsår, medelårsinkomst 1928 och 1929, beloppet av ersättning enligt 9 § 6 mom. ersättningsförordningen (d. v. s. ett halvt års medelårsinkomst), ifrågasatt understöd med hänsyn till ålder och anställningstid samt slutligen summan av ersättningen enligt 9 § 6 mom. ersättningsförordningen och ifrågasatt understöd. Enligt tablån uppgå ersättningar och understöd till sammanlagt 35,683 kronor 46 öre.

Det av värderingsmännen upprättade värderingsinstrumentet samt ovannämnda tablå äro fogade såsom bilagor till statsrådsprotokollet i ärendet.

För egen del har departementschefen anfört:

»I likhet med tobaksmonopolets styrelse och de i ärendet hörda myndigheterna finner jag, att sökandebolaget och den av detsamma sysselsatta personalen icke kunna anses hava något rättsanspråk gentemot staten på gottgörelse. Förbises må ej heller, att den starka reduktion i behovet av de av sökandebolaget framställda förbrukningsartiklarna, som på senare år inträtt, till betydande del är beroende på omständigheter, som äro en följd av en naturlig utveckling utan samband med tobakstillverkningens monopolisering. Då emellertid nödtvånget för sökandebolaget att nu helt nedlägga sin rörelse väsentligen föranledes därav, att tobaksmonopolet, den enda avnämaren inom landet av cigarrlådor, av affärsmässiga skäl och av hänsyn till sin personal anser sig böra i första hand utnyttja sin egen anläggning för tillverkning av lädämnen, synes det mig skäligt, att vid fabrikationens nedläggande vid sökandebolaget ersättning tillerkännes bolaget och dess personal i viss begränsad utsträckning.

Vad sökandebolaget självt beträffar, finner jag mig sålunda böra förorda, att gottgörelse lämnas för den värdeminskning, som bolagets fabriksfastighet samt för driften använda maskiner och inventarier kunna beräknas undergå till följd av verksamhetens upphörande. Värderingsmännen, bland vilka såväl tobaksmonopolet som sökandebolaget varit representerade, hava enhälligt uppskattat nämnda värdeminskning till 37,866 kronor. Härtill synes böra läggas ett belopp av 4,000 kronor, motsvarande beräknad förlust av hyra för fastigheten under den tid av ett halvt år, som kan beräknas åtgå för fastighetens inredning för annat ändamål. Då jag icke finner skäl ifrågasätta någon gottgörelse för förlorad näringsverksamhet, skulle alltså den sammanlagda ersättningen till sökandebolaget utgöra 41,866 kronor.

I avseende å gottgörelsen till personal, anställd hos bolaget, ansluter jag mig till den av kommerskollegium uttalade meningen, att gottgörelse icke må tillkomma dem som anställdts efter år 1920. I likhet med kollegium finner jag vidare anledning saknas att utmäta ersättningen enligt de grunder, som jämlikt 9 § 4 mom. ersättningsförordningen tillämpats för yrkesutbildad personal inom tobakstillverkningen. I enlighet med det förslag, som framlagts i den av verkställande direktören i tobaksmonopolet i ärendet afgivna promemorian, förordar jag sålunda, att ersättningen regleras jämlikt 9 § 6 mom. av sagda förordning, med tillägg i angivna fall av understöd till växlande belopp, bestämda med hänsyn till ålder och anställningstid. För den personal, som skulle ifrågakomma till ersättning, uppgår enligt promemorian, vars förslag jag alltså biträder, sammanlagda gottgörelsen till 35,683 kronor 46 öre, därav 24,483 kronor 46 öre enligt nyssnämnda stadgande i ersättningsförordningen och 11,200 kronor i särskilda understöd.

Liksom staten vid tobaksmonopolets tillkomst erhöll gottgörelse av monopolbolaget för alla av staten i samband med monolets införande till enskilda utbetalade ersättningar, synes jämväl kostnaden för nu ifrågavarande ersättningar böra bäras av monopolbolaget. Styrelsen för bolaget har även förklarat sig beredd att hos tobaksmonopolets bolagsstämma göra framställning i dylikt syfte. Med hänsyn till tobaksmonopolets ställning till staten torde emellertid riksdagens medgivande till ersättingarnas utbetalande böra utverkas.»

Enligt det i motionen nr 512 i andra kammaren framställda huvudyrkandet skulle, vid nedläggande av Pehr Fricks Fabriks Aktiebolags tillverkning av cigarrlådor, ersättning utbetalas av monopolbolaget till hos fabriksbolaget anställda personer enligt följande grunder, nämligen till disponent, verkmästare och yrkesutbildad cigarrlådmaskinsnickare enligt 9 § 4 mom. ersättningsförordningen samt till icke yrkesutbildad personal enligt 9 § 6 mom. samma förordning, med tillägg av understöd med hänsyn till ålder och anställningstid. Dessa ersättningsbelopp skulle, enligt den vid motionen fogade bilagan 1, uppgå till sammanlagt 212,221

kronor 93 öre, därav till personal anställd efter år 1920 1,325 kronor 89 öre.

Enligt det av motionärerna alternativt gjorda yrkandet skulle ersättning utbetalas till hela fabriksbolagets personal enligt 9 § 6 mom. ersättningsförordningen, men med större tillägg med hänsyn till ålder och anställningstid än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Medan enligt Kungl. Maj:ts förslag vederbörande skulle erhålla 25 kronor för varje levnadsår utöver 30 år samt 25 kronor för varje år, som anställning innehafts hos bolaget utöver en anställningstid av 10 år, skulle vart och ett av nämnda tillägg enligt motionärernas yrkande utgå med 250 kronor för år. Ersättningsbeloppen skulle, enligt detta alternativt framställda yrkande, uppgå till sammanlagt 137,809 kronor 35 öre (bilaga 2 till motionen).

*Utskottets
yttrande.*

På de skäl, som anförts av föredragande departementschefen, har utskottet ansett sig kunna biträda förslaget att till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag utbetalas ersättning av monopolbolaget med sammanlagt 41,866 kronor.

Beträffande gottgörelse till hos fabriksbolaget anställd personal har utskottet icke kunnat ansluta sig till vad i motionen föreslagits. Ersättning torde nämligen icke böra utbetalas till personal, som anstälts först efter år 1920, och vad angår de ersättningar, som i övrigt skulle utgå vid tillämpning av de utav motionärerna angivna grunderna, komme desamma att åtminstone för några av de anställda uppgå till orimligt höga belopp. Utskottet har dock ansett skäligt, att ersättning till personalen utbetalas med något högre belopp än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Sålunda har utskottet funnit sig böra förorda, att understöd med hänsyn till ålder och anställningstid måtte utgå med 50 kronor för år i stället för, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, 25 kronor för år. I övrigt har utskottet icke funnit anledning till erinran mot de av departementschefen angivna grunderna för gottgörelse till fabriksbolagets personal.

Medan enligt propositionen ersättning till personalen skulle uppgå till sammanlagt 35,683 kronor 46 öre, därav 11,200 kronor i särskilda understöd, skulle enligt utskottets förslag de särskilda understöden uppgå till 22,400 kronor och det sammanlagda ersättningsbeloppet till personalen till 46,883 kronor 46 öre. I enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit bör jämväl sistnämnda ersättningsbelopp gäldas av monopolbolaget.

Även för utbetalande av den högre ersättning, som enligt utskottets mening bör utgå till ifrågavarande personal, har monopolbolagets styrelse förklarar sig beredd att hos tobaksmonopolets bolagsstämma begära bemyndigande.

Utskottet hemställer,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 205 samt motionen II: 512

av herr Lovén m. fl., medgiva, att Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet må till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda vid nedläggande av bolagets tillverkning av cigarrlådor utbetala ersättning i enlighet med de grunder, som utskottet ovan angivit.

Stockholm den 12 maj 1930.

På bevillningsutskottets vägnar:

JOH. NILSSON.

Närvarande: herrar Johan Nilsson i Kristianstad, Bergman*, Boman*, K. Oscar Ericson i Obergå, Leander, Jönsson i Boa, Bengtsson i Kullen, Nylander i Stockholm*, Björklund, Nilsson i Hörby*, Åström, Forssberg*, Emil Johansson*, Olsson i Gävle, Ericson i Boxholm, Ljunggren, Heiding och Werner.

* Icke närvarit vid justeringen av betänkandet.

Reservation

av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *Boman*, *K. Oscar Ericson* i Obergå, *Jönsson* i Boa, *Bengtsson* i Kullen, *Nylander* i Stockholm, *Forssberg* och *Heiding*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition nr 205 och med avslag å motionen II: 512 av herr Lovén m. fl., medgiva, att Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet må till Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag och hos bolaget anställda vid nedläggande av bolagets tillverkning av cigarrlådor utbetala ersättning i enlighet med de grunder, som av föredragande departementschefen angivits i dennes anförande till det propositionen bilagda statsrådsprotokollet i ärendet.
